

HEVESY IVÁN HETVENÉVES

Szeretettel, nagy-nagy melegséggel és őszinte zavartsággal köszöntjük. Valóban évforduló szükséges ehhez az életműhöz, hogy emlékeztünkben felidézünk?

Mondják, nem szereti az ünnepeket, a protokoll-köszöntőket és igaza van. Ő szívte, érzékenységét, gondolatait és évtizedek szenvedélyes, fáradhatatlan töprengéseit adta — lehetséges, hogy mi ezért csak udvariassággal fizessünk? Pedig jól ismerjük ezeket a gondolatokat, sőt, azt mondhatnám, annyira felszívódtak bennünk, hogy már-már anonimé váltak a napi használat jól-eső kényelmében. De nem éppen ez igazolja, hogy érvényes, alapvető igazságokról volt szó? S mindaz, amit mintegy harminc—negyven évvel ezelőtt leírt, ma már annyira a vérünk ké vált, hogy azt is elfeledjük, honnan származtak.

Megragadóan tiszta, tiszteletet ébresztően egyenes életút az övé. A pálya íve a magyar haladó gondolat legjobbjainak köréből indul, a Ma és Nyugat radikális polgári értelmiségének táborából és vezetőtlenül előre. A Tanácsköztársaság idején jelenik meg első önálló könyve: az izmusok lobogó zűrzavarában, lázas rengetegében próbál értekezéssel eligazítani. Majd a Nyugat és a Korunk válik legfőbb publikációs orgánumává és íme: megjelennek a filmről szóló első írások, kritikák, kis tanulmányok, melyekben az új művészet polgárjogáért küzd. Már egyetemi szakdolgozata a filmmel foglalkozik. (A »mozdirama« 1913) Majd egy nagyobb, elméleti igényű tanulmány a Nyugatban, (A filmjáték formája, 1924) mielőtt az alapvető mű megírására sor kerülne: »A filmjáték esztétikája és dramaturgiája« címen, 1925-ben.

Hevesy Iván elsősorban művészet-történész — filmszemléletének eredetisége is ebből táplálkozik: fogékonysága a film vizualitásban rejlő lehetőségek iránt, a képzőművészeti kompozíció leglényegesebb törvényei és legapróbb árnyalati finomságai iránt talán ebben gyökerezik. De így a képzőművészetben nevelkedett látá-

tása óvja meg e tekintetben a túlzásoktól is: attól, hogy a filmet csakis, mint vizuális kifejezőformát értékelje. Világosan látja azt is, ami a filmen más, több mint pusztán látványosságá fogalmazott közlendő?

Tudjuk, hogy a húszas évek filmesztétái, Balázs Bélát is beleértve, a filmet elsősorban, mint vizuális szimfóniát, mint a »fényugár zenéjét« üdvözlék. Ennek a mozgó architektúrának elemeit próbálják elfogultan, szenvedéllyel számbavenni. Hevesy könyve túlmegy ezen: a filmszerkezet elemeire bontása után bizonyos szintézisre is törekszik. A filmet, mint a drámai történet új művészetét tárgyalja, melynek »a mozgásban megjelenő történet, e mozgások egymásbaszövődése, eseményfolytonossága« ad életet. A film és a dráma, a film és a regény kapcsolatát minden feltételes indulat nélkül vizsgálja, és éppen így jut el ahhoz, hogy megfejtse a film sajátos drámai építkezésének titkát: a drámaiság ellentmondásosságát, kétarcúságát, melynek egyformán eszköze a »szélesebb, lazább organizációjú, regényszerű előadásmód« és a »lezárást követelő, drámai, befejező kompozíciós« elv.

Sajnos azonban művei sorsa, sikere sosem áll arányban a bennük felhalmozott értékekkel. Több tucat megjelent könyve mellett ijeszően magasra emelkedett a kiadatlan művek száma is. S tematikája ugyanolyan változatos, mint a megjelenteké: képzőművészet, grafika, fotoesztétika, filmtörténet, melynek egyetemes fejlődéstörténetéről éppen úgy két kéziratot kötetet őriz otthonában, mint a magyar némafilm korszakáról...

De írni, a művészet értékeit hozzáférhetővé tenni, úgy látszik belső szükség, leküzdhetetlen alkotói kényszer számára. Eppen ez a közlésvágy alakítja stílusát is hajlékonyná, tisztán csillogóvá, személyessé. De visszaélhetünk-e még sokáig törhetetlen alkotókedvével, szellemi frissességével, teremtő optimizmusával, mellyel mégis, mégis újabb vá-
rak, feladatok szívós ostromlásába kezd?

BÍRO YVETTE